

Fritt val av hörapparater: ”Valfrihet” — för den som har råd

Den regerande alliansen är i färd med att driva igenom en omvälvande valfrihetspolitik inom hälso- och sjukvården. Men när det gäller hörapparater är valfriheten i de flesta fall skenbar, konstaterar Hörselskadades Riksförbund (HRF). De som framför allt gynnas av ”fritt val av hörapparater” är privata företag – på enskilda hörselskadades bekostnad.

Just nu diskuteras två typer av valfrihet inom vården. Dels **vårdval** – möjlighet att själv välja vårdgivare, dels **fritt val av hjälpmedel** – där landstinget ger ett bidrag till den enskilde för inköp av hjälpmedel på den privata marknaden. I Stockholms län och i Skåne har man infört både vårdval och fritt val av hjälpmedel. I Uppsala har man infört vårdval och flera andra landsting överväger att följa efter.

HRF anser att det kan vara positivt att hörselskadade får välja vårdgivare (vårdval), under förutsättning att vården är noggrant reglerad och kvalitetskontrollerad av landstinget, samt finansieras inom ramen för den offentliga hälso- och sjukvården. En sådan modell med flera aktörer gör framför allt att fler kan få tillgång till hörapparater snabbare.

Däremot konstaterar vi att det som kallas ”fritt val av hörapparater” har betydande avigsidor.

Dyrt för den enskilde, bra för företagen

HRF anser att alla hörselskadade ska kunna få sina individuella behov av hörapparater och annan hörselvård tillgodosedda inom ramen för den offentliga hälso- och sjukvården. Landstingens hörapparatsortiment ska leva upp till detta. Den som vill ska givetvis kunna köpa en hörapparat privat, men det ska inte vara för att landstinget inte kan erbjuda den hörapparat han/hon behöver för att kunna höra så bra som möjligt.

”Fritt val” i dess nuvarande form innebär att hörselskadade kan få ett bidrag från landstinget för att köpa hörapparat på den privata marknaden, utan

för det patientskydd som hälso- och sjukvårdslagen ger.

Men bidraget täcker bara en liten del av vad en hörapparat kostar i butik. Den enskilde kan därför få betala mycket dyrt för hjälpmedel som han/hon egentligen har rätt till inom ramen för hälso- och sjukvården – ibland så mycket som 25 000 kronor för två hörapparater, utöver landstingsbidraget.

HRF anser att Fritt val-bidraget i själva verket är en form av näringslivsstöd, riktat till företag i hörselbranschen. Det är ett stimulansbidrag som innebär att landsting hjälper privata företag att locka enskilda att själva bekosta sina hjälpmedel, i tron att de får något som är mycket bättre än inom det offentliga.

I sin reklam hävdar nämligen hörsselföretag att deras privata utbud innehåller ”mer avancerade hörapparater” än vad landstingen kan erbjuda, något som forskare inom teknisk audiologi avfärdar som vilseledande.

Varje år kommer nya hörapparatmodeller, och leverantörerna påstår att det senaste, och dyraste, är det bästa. Men en hörapparat från 2011 är inte automatiskt bättre än en hörapparat från 2008. Forskare konstaterar att det finns inget stöd för att hävda att ljudbehandlingen är bättre i helt nya modeller jämfört med modeller som är två till tre år gamla.

Det är behovet som måste stå i centrum för hörselvård – inte produkternas tillverkningsår, konstaterar HRF. Seriös hälso- och sjukvårdspolitik måste sätta patientens bästa i centrum, inte hörselbranschens strävan efter att sälja fler och dyrare produkter.

Audionomer på dubbla stolar

De privata mottagningar som utför hörapparatutprovningar inom ramen för vårdval/”fritt val” har oftast även ett privat hörapparatsortiment, parallellt med det sortiment som landstinget upphandlat.

Audionomerna på dessa mottagningar hamnar därför ofta på ”dubbla stolar”. Å ena sidan ska audionomen agera på landstingets uppdrag och ge patienten oberoende, kunnig information om vilken hörapparat och vilka funktioner och program som just han/hon behöver. Å andra sidan ska han/hon vara en säljare som säljer produkter ur ett privat sortiment och drar in vinst till företaget.

Det finns en uppenbar risk att en hel del audionomer hänvisar patienter till det privata sortimentet, även om det finns likvärdiga hörapparater inom det offentliga, för att gynna det egna företaget. Såväl audionomer som patienter upplever detta som mycket stressande. Klara roller är viktigt för förtroende och trygghet i vårdprocessen.

Eftersom hörapparatutprovning är en komplicerad process blir valfriheten skenbar även inom ”fritt val”. Du kan välja hörapparat, men undersökningar visar att så gott som alla hörselskadade väljer den hörapparat som audionomen vägleder dem till. Ett verkligt fritt val förutsätter att hörselskadade skaffar sig audionomutbildning först, vilket faller på sin egen orimlighet.

Inga konsekvensanalyser

I december 2011 släppte en statlig utredning slutbetänkandet ”Hjälpmedel – ökad delaktighet och valfrihet” SOU 2011:77. Men här gavs inte svar på vad ”fritt val” egentligen innebär – det finns inga riktiga konsekvensanalyser, inga granskningar av den totala hjälpmedelsförsörjningen eller genomlysningar av hur enskilda personer med funktionsnedsättning påverkas – trots att det är vi som står i centrum för hela frågan. Utredningen är ett beställningsverk av statsrådet Maria Larsson (KD), som vill få svar på hur ”fritt val” ska drivas igenom runt om i landet. Att det ska göras har hon redan bestämt, utan att ta hänsyn till funktionshinderrörelsens invändningar.

fakta

- Cirka 1,4 miljoner människor i Sverige har hörselproblem som påverkar deras dagliga liv. Av dem är ungefär 770 000 i yrkesverksam ålder, 16–64 år. (HRF/SCB 2010)
- I dag har cirka 400 000 personer i Sverige hörapparat. Men omkring 700 000 skulle behöva hörapparater. (HRF/HI 2010)
- Hörapparater kan inte jämföras med glasögon. En hörapparat återställer inte hörseln. Den ger inte ”hörselskärpa” på det sätt som glasögon kan ge en närsynt person perfekt synskärpa. Hörapparaters betydelse för hörselskadade är ungefär som rullstolens betydelse för en person som inte kan gå; rullstolen kan inte göra någon ”gående”, men det blir lite lättare att ta sig fram och fungera i vardagen. Hörselskadade kan jämföras med synskadade personer, vars vård också faller inom ramen för hälso- och sjukvårdslagen.